

MAKALE

Behçet Necatigil'in "Yakarış", "Atatürk" ve "Kovboy Filimleri" Şiirlerinin Ses Sembolizmi Açısından Değerlendirilmesi

Hayriye YILMAZ¹

Özet

Sesler, sözlü iletişimin kurulmasında etkili olan en küçük birimlerdir ve farklı şekillerde birleşerek dillerin söz varlıklarını oluştururlar. Dil biliminin alt dallarından olan ses bilimi (fonetik), seslerin akustik ve fizyolojik özellikleri üzerine çalışmalar yapmaktadır. Ses-anlam uyumuna dayanan ses sembolizmi ise ses bilimi ile anlam bilimini birleştiren bir konudur. Ses-anlam uyumu, sözcüğün duygu değeri ile ilgilidir. Çünkü sesler bu değerlerin oluşmasında büyük rol oynar. Özellikle şiir incelemelerinde ses-anlam ilişkisini merkeze alacak çalışmalar yapmak, şiirin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Ayrıca şiirde verilmek istenen duygunun seslerle nasıl desteklendiğini de gözler önüne serecektir. Bu çalışmada Behçet Necatigil'in "Yakarış", "Atatürk" ve "Kovboy Filimleri" adlı üç şiiri ses sembolizmi açısından değerlendirilmiştir. Bu şiirlerde, ünlü ve ünsüz seslerin karakterleri merkeze alınarak şiirlerde işlenen duygu ve izleklerin seslerle uygunluğu değerlendirilmiştir. Çalışmamıza dâhil ettiğimiz şiirler birbirlerinden tümüyle farklı duyguları işlemeleri ve farklı izlekleri barındırmaları dikkate alınarak seçilmiştir. Böylece Necatigil'in şiirlerindeki seslerin karakterleri ve seslerin okuyucuda uyandırdığı duygular arasındaki bağ ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şiir, Behçet Necatigil, ses sembolizmi, ses bilimi, anlam bilimi, ses-anlam ilişkisi.

An Evaluation of Behçet Necatigil's Poems "Yakarış" "Atatürk" and "Kovboy Filimleri" In Terms of Sound Symbolism

Abstract

Sounds, which are the smallest units in the establishment of effective verbal communication are combined to form a vocabulary of the language in different ways. Phonetics, one of the sub-branches of linguistics, examines the acoustic and physiological properties of sounds. Sound symbolism based on sound-meaning harmony is an issue that connects phonetics and semantics. Sound-meaning harmony is related to the emotive meaning of the word, since sound plays a big role in the formation of this meaning. Especially in poetry studies, an analysis that will centre the relation between sound and meaning will provide a better understanding of the poetry. In addition, such a study will show how emotion in poetry is supported by sounds. In this study, the poems of Behçet Necatigil's "Yakarış", "Atatürk" and "Kovboy Filimleri" were evaluated in terms of sound symbolism. Considering the characters of vowels and consonants in these poems, the harmony of emotions and themes with sounds was evaluated. The poems have been chosen by considering the differences they reflected with regard to emotion and themes. In this way, the connection between the characteristics of the voices and the emotions evoked by them is revealed.

Keywords: Poetry, Behçet Necatigil, sound symbolism, phonetics, semantics, sound-meaning relationship.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Amasya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı, hayriye.ylmz58@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-6094-9646

Received: 13.12.2018, Accepted: 18.12.2018

GİRİŞ

Dil, insanlar arasında iletişimin sürmesini sağlayan, kuralları olan bir sistemdir. Sesler, sözlü iletişimin temelini oluşturmaktadır. Doğada ses çıkarma yetisine sahip canlılardan sadece insanoğlu çıkardığı sesleri birbirine uylayabilir ve ortaya çıkan ses birliklerine anlam yükleyebilir. Ses birliklerine anlam yükleme *anlamlama* olarak adlandırılır (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2011). *Anlamlama* sürecinin başlaması için adsız nesnenin öncelikle insanoğlu tarafından beş duyu organı ve /veya zihin aracılığıyla algılanması gerekir. Bu etkileşim sağlandığında nesnenin varlığını zihne kazıyabilmek için insanoğlu bir göstergeye ihtiyaç duyar. Bu gösterge de ancak o varlığın *adı* olabilir.

Nesnelere verilen isimlerin kökeninin ne olduğu 5. yüzyıldan beri tartışılmalan bir konu olmuştur. Yunan filozoflarından Herakleitos, *kelimelerdeki sesler, isimlendirilen nesnelere tabiatını doğrudan doğruya gösterir* ifadesi ile bu konuda görüş belirten ilk isimlerdendir (Porzig, 2018: 11). Sonraki dönemlerde Platon (2015), *Kratylos* adlı kitabında sözcük ile onun ad olduğu nesne arasındaki ilişkiyi Kratylos, Hermogenes ve Sokrates'in diyaloglarıyla tartışarak ele almıştır. Burada Kratylos, sözcüğün nedenliliğini savunurken Hermogenes ise, Saussure'un Genel Dilbilim Dersleri (1998) kitabında göstergenin ilkelerinden birincisi sayarak kurallaştırdığı "nedensizlik" fikrini savunmaktadır. Ses-anlam arasındaki ilişki ile ilgili fikirler yalnızca Yunanlılarda gelişmiş değildir.

Eski Hintçe Satapatha – Brahmana'da (1, 6, 3, 8, 10) şöyle bir efsane anlatılır:

"Tanrı İndra'dan intikam almak isteyen ihtiyar bir büyücü, bir indraşatru (İndra'nın katili) yaratmak ister. Fakat en önemli büyü formülünü söyleyeceği sırada dili sürçer, [ikinci a'sı vurgusuz ve kısa] indraşatru (katili İndra olan) der. Tanrı da onu kolayca alt eder" (Porzig, 2018: 11)

Efsane gösteriyor ki bir nesnenin adının (göstergesinin) o nesneden ayrı düşünölemeyeceği fikri ve hatta okunuşundaki en ufak bir vurgu hatasının bile sözcüğün büyüsunü bozabileceği inancı, ses-anlam ilişkisinin insanlar tarafından ne kadar ileriye götürölebileceğinin bir kanıtıdır.

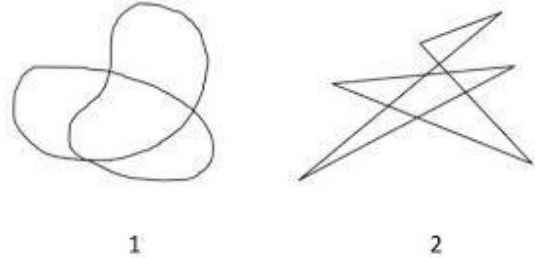
Ses Sembolizmini Nasıl Gelişmiştir?

Dil biliminde ses ile ilgilenen iki ayrı bilim dalı vardır. Bunlar ses bilgisi ile ses bilimi olup birbirleriyle sürekli karıştırılan ve zaman zaman birbirlerinin yerine kullanılan terimlerdir. Oysaki ses bilimi evrenseldir ve bütün dillerde bulunan ortak özellikler üzerinden dilin sesli göstergeleri hakkında çeşitli sentezlere varmaya çalışır. Ses bilgisi ise herhangi bir dil üzerine yoğunlaşır. Yoğunlaştığı dil üzerinde artzamanlı ve eşzamanlı çeşitli çalışmalar yapılabilir (Karaağaç, 2018).

Her dilde; sesler, bu seslerin bir araya gelmesiyle oluşan ses birlikleri ve bu ses birliklerinin karşıladığı anlamlar birbirinden farklı olsa da ses-anlam ilişkisi ile

ilgili çalışmalar bütün dillere eşit mesafede olan ses biliminin alanına girer. Ses sembolizmini evrensel yapan, seslerin çıkış yerlerinin sesin karakterini oluşturması ve bu karakterin her insan üzerinde benzer duyguları uyandırabilmesidir. Roman Jakobson, "İ'nin mi, yoksa u'nun mu daha koyu (*sombre*) olduğunu soralım. Bazıları bu sorunun bir anlamı olmadığını söyleyeceklerdir; ama hiçbiri i'nin daha koyu olduğunu söylemeyecektir." demiştir. (Jakobson, 1960: 358'den aktaran Yavuz, 2008: 140). İnsanoğlunun yaradılışında bulunan ortak duygu ve seziler, takip edemeyeceğimiz bir dönemde ortaya çıkan diller üzerinde seslerin karakterleri aracılığıyla etkili olmaktadır.

Saussure'den beri dil biliminde genel kabul, yansıma kökenli sözcükler hariç diğer göstergelerin nedensiz olduğu yönündedir. Ancak nesne ile göstergedeki seslerin karakterleri arasında bir bağlantı olduğunu savunan dil bilimciler de olmuştur. Bunlardan Edward Sapir, ses sembolizmini "fonetik zıtlık" üzerinden vermek istemiş ve seslerin çıkış noktalarına göre kalın-geniş [a] ile dar-ince [i] ünlülerinin yalnızca seslerin karakterlerini ön plana çıkarmak için ürettiği *mal* ve *mil* sözcükleriyle bir deney yapmıştır. Bu deneyde biri büyük ve biri küçük olmak üzere iki masa vardır. Deneklerden bu masalardan hangisinin *mal*, hangisinin *mil* olabileceği sorusuna cevap vermeleri istenmiştir. Sonuçlar, katılımcıların %80 oranında kalın-geniş [a] ünlüsünü içeren *mal* sözcüğünü büyük masaya, dar-ince [i] ünlüsünü içeren *mil* sözcüğünü ise küçük masaya verdiklerini göstermiştir (Mandelbaum, 1949: 63). Bu alandaki bir başka çalışma Wolfgang Köhler (1929/1947)'e aittir.

Şekil 1. Baluma – takete (Kawahara, Shinohara, Grady, 2015: 59)

Köhler, katılımcılardan Şekil 1'de görölen anlamsız iki çizimden hangisinin *baluma* hangisinin *takete* olabileceği sorusuna yanıt vermelerini istemiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu yuvarlak hatlara sahip olan çizime *baluma* adını yakıştırmıştır. Keskin uçlu çizim ise katılımcılar tarafından *takete* ismine uygun görölmüştür (Kawahara ve diğ., 2015: 59). Köhler'in metodundan yola çıkan Ramachandran ve Hubbard ise *bouba* ve *kiki* sözcükleri için aynı deneyi uygulamışlardır. Ramachandran ve Hubbard (2001), çalışmalarında %95 başarı oranıyla nesne ile göstergedeki seslerin karakteri arasındaki ilişkiyi kanıtlamışlardır (2001: 19).

Ses sembolizmi, dil biliminin iki alt kolu olan ses bilimi (phonetics) ile anlam biliminin (semantics) keşiştiği noktadadır. Özünde ses-anlam ilişkisine

dayanan ses sembolizmi, genellikle yansıma kökenli sözcüklerde aranmaktadır. Oysaki ses sembolizmi, yansıma kökenli olmayan bazı sözcüklerin de sesleri ile anlamları arasında bir uyum olduğu ve bunun psikolojik bazı temellerinin de bulunduğu düşüncesine dayanır. Didem Akyıldız Ay (2017)'ın çalışmasına göre Türkçede ses sembolizmi üç şekilde görülür: *onomatopieic words (yansıma sözcükler)*, *ideophone, phonesthemes*. Bu terimlerin Türkçedeki karşılıkları konusunda henüz kesin bir birliğe ulaşılamamıştır ve ses sembolizminin en çok arandığı tür olan yansıma kökenli sözcükler ses sembolizminin yalnızca bir türüdür. Ses sembolizmi seslerin boğumlanma yerleri, boğumlanma biçimleri ve akustik özelliklerine göre ele alındığında *size symbolism*; nesnenin dış görünüşündeki bazı özellikler ile nesneye ad olan ses birlikleri arasındaki ilişki bakımından ele alındığında ise *shape symbolism (biçim sembolizmi)* olarak adlandırılır (Akyıldız Ay: 21-23). Aynı çalışmada Akyıldız Ay, ses-anlam ilişkisinde meydana gelebilecek üç ayrı uyumdan söz eder. Bunlar yansıma kökenli sözcüklerde görülen *doğal uyum*; seslerin karakterleri ile nesne arasındaki ilişkiden doğan *çağrışımsal uyum* ve birden fazla sözcüğün bir arada kullanılarak yaratıldığı parçalarüstü bir uyumu ifade eden *ahenksel uyumdur*. Ahenksel uyum tekerleme, bilmece ve şiir gibi edebi türlerde, şairin işlediği izleği, seslerle ördüğü sezgisel bir ağ aracılığıyla vermesiyle kurulur (2017: 24).

Şiirde Ses-Anlam İlişkisi/Ses Sembolizmi

Şiir her şeyden önce bir uyum sanatıdır. Bu uyum, kurulan cümlelerin, kullanılan sözcüklerin; redifin, kafiyenin, asonans ve aliterasyonların; modern şiirlerde başlığın, Divan ve Halk Edebiyatlarında şiir türlerinin ve tüm bunların bir araya getirdiği kompozisyon içeriğinin meydana getirdiği bir bütünde gizlidir. Ses-anlam ilişkisini merkeze alan bir çalışma, bu bütünlüğün meydana getirdiği *ahenksel uyumu* gözler önüne serecektir. Ses bilimi çalışmaları şiir incelemeleri için son derece önemlidir. Çünkü şiir sadece kendini anlatmak, kendi olmak kaygısıyla yazılmıştır ve onu somut bir hâle getiren seslerdir. Şiirde ses-anlam-ahenk ilişkisinden sapmamak iyi bir şiir yazmak için de son derece önemlidir (Coşkun, 2015: 190). Ülkemizde ses-anlam ilişkisinin edebi eserler üzerinde uygulanması yeni değildir. Nevin Selen (1970) ile Alman dilinin fonolojisi üzerinde üslupbilim çalışması yapan İclal Ergeç'in (1987) çalışmaları, ses bilimine ve ses sembolizmi çalışmalarının ilerlemesine katkı sağlamıştır.

Ahenksel uyumun ses-anlam uygunluğunda gizli olduğunun farkında olan divan sanatçıları, şiirlerinde bu doğrultuda ses birlikleri kullanmaya özen göstermişlerdir. Örneğin Nefî'nin savaş tasviri yaptığı şiirlerinde kalın ve patlayıcı sesler kullanmasına karşın aşk, kadın, şarap konularını ele alan Nedim'in şiirlerinde akıcı ve ince seslere yer vermesi tesadüf değildir. Recâizâde Mahmûd Ekrem, *Talim-i Edebiyat* isimli eserinde, edebî geleneğimizde "âheng-i taklidî"

denilen bu durumun Nefî'deki örneklerine dikkat çeker ve "Nefî-i şâir, bir masâf-ı harb u vegâda kılıçların birbirine çarpmasından husûle gelen ve tâ bulutlara kadar vâsıl olan sadâ-yı mehîbi bize bu suretle beyân eder" diyerek işaret eder (Öztürk, 2016: 11). Bu kullanım divan araştırmalarında fesahatin belagat başlığı altında *selaset* adıyla kendine yer bulmuştur. Yekta Saraç (2007), belagat geleneğinde tok ve kalın sesler barındıran *tabak, kazâ, tığ, hitabet* gibi sözcüklere *elfâz-ı cezele* denirken *gül, semen-bû, serv-i nâz* gibi ince ve nazik sesler barındıran sözcüklere ise *elfâz-ı rakîka* denildiğini, elfâz-ı cezeleden oluşan sözler için "metin/sağlam", elfâz-ı rakîkadan oluşan sözler için de "latif/ince" sıfatı kullanıldığını aktarmaktadır (2007: 43).

Ülkemizde ses-anlam ilişkisini gerek Divan Edebiyatı ürünlerinde gerekse modern şiirlerde ele alan çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Divan şiirlerinde ses-anlam ilişkisine değinen isimlerden biri Cem Dilçin'dir. Dilçin, Fuzûlî'nin bir gazeline yaptığı şerh çalışmasında ses-anlam ilişkisine yer vermiş, hitabet tarzında yazıldığını belirttiği gazeldeki ünlü ve ünsüzlerin, şiirin içeriği ile hitabet tarzına uygun düzende kullanıldıklarını belirtmiştir (1991: 76). Dilçin, gazeldeki ünsüzleri patlayıcı ve sızıcı; ünlüleri ise kalın ve ince olarak sınıflandırma yoluna gitmiştir. Gazel türüne dil bilimi açısından yaklaşan Walter Andrews, bütün şiir türleri ve hatta bütün edebi türler için geçerli olan ses-anlam-ruh ilişkisini şu sözlerle ifade etmiştir:

"Gazelin duygu kuvvetinin büyük bir kısmı -söz konusu olan iyi bir gazelse- sesinin çağrışım yükünde gizlidir; kelimelerin anlamını yakalamak çoğu zaman güçtür, ama ses, ruhun ilkel bir bölümünden gelir, o bölüme seslenir, zihnin dolayımı olmadan anlayan bir yerdir orası" (2000: 214).

Mehmet Kaplan (1946), çalışmasında bir Servet-i Fünûn dönemi şairi olan Tevfik Fikret'in eserlerinde ses-anlam ilişkisini "armoni" başlığı altında ele almış ve Fikret'in şiirinde sıklıkla kullandığı sesleri ve bu sesleri hangi bağlarla bağdaştırdığını ortaya koymuştur (1946: 151). Hasan Çebi ise benzer bir çalışmayı Necip Fazıl'ın şiirleri üzerinde yapmıştır (Çebi, 1987'den aktaran Yavuz, 2008: 141-142). Melih Cevdet Anday da ahenksel uyumun ses-anlam uygunluğunda gizli olduğunun farkında olan şairlerdendir. Anday, ses-anlam ilişkisi üzerindeki düşüncelerini şiirle harmanlayarak "Sözler ve İşler" isimli bir düzyazı şiiri yazmıştır (Anday, 1998: 256-258'den aktaran Durmuş, 2006: 76).

Çalışmasında *karamsar, kaygı dolu, hüziün verici şiirler* ile *tasasız, alay içeren şiirlerin* hangi ses özelliklerine sahip olduğunu ortaya koyan Nühket Güz, ses-anlam ilişkisini şiir türü üzerinde dil bilimi açısından ele almıştır (1987). Ceyda Adıyaman'ın ses-anlam ilişkisini çeşitli şairlerin eserleri ile ele aldığı bir bildirisi bulunmaktadır (2010). Mustafa V. Coşkun, *Türkçenin Ses Bilgisi* adlı kitabında Türkçedeki sesleri karakterlerine göre farklı puan sınıflarına dağıtarak ses-

anlam ilişkisini istatistiksel verilerle ele almıştır (2015). Sözcüklerin tek başına taşıdıkları duygu değerlerinin bulunması için de uygulanabilecek bu sınıflandırma, özellikle şiir çözümlemeleri için bir yeniliktir. Coşkun, ses-anlam ilişkisi çalışmalarında seslerin özelliklerini, ünsüzlerde patlatıcı-tonlu/tonsuz, sızıcı-tonlu/tonsuz, akıcı; ünlülerde kalın-ince şeklinde sınıflandırmak yeterlidir, demektedir (2015: 186). Coşkun ayrıca, ses-anlam ilişkisinde değerlendirmeye alınacak sesleri estetik olandan estetik olmayana doğru bir sıralamaya sokmuştur:

+ ei → öü → at → ou → lmnry → jvz → bcdg → fhşş → çkpt – (2015: 186). Bu sesleri birbirinden ayıran temel özellikleri, periyodik / periyodik-aperiyodik / aperiodyk gibi ses dalgaları çeşitleri ve dalgaların oluşumu esnasındaki enerji gereksinimlerinin dereceleri (Coşkun, 2015: 186). Periyodik sesler belli sürelerde yinelenen, rahatsızlık vermeyecek melodikliğe sahip titreşimlerden; aperiodyk sesler ise gürültüyü oluşturan uyumsuz ve yinelenmeyen titreşimlerden meydana gelmektedir (Aksan, 2007: 13). Seslerin periyodik olmaları ile melodik olmaları arasında paralel bir ilişki vardır. Bu durumda akıcı ünsüzler periyodik ve melodik; tonlu-sızıcı ve tonlu-patlayıcılar periyodik-aperiyodik ve yarı melodik; tonsuz-sızıcı ve tonsuz-patlayıcılar ise aperiodyk ve melodik olmayan seslerdir (Coşkun, 2015: 187).

Coşkun (2015), çalışmasında *anne-baba* ve *nine-dede* karşıt ikililerini ele almıştır. Bütün ünlülerin tam melodik sayılarak 100 puan üzerinden değerlendirildiği tabloda *anne* ve *nine* sözcükleri toplamda 100 puana denk gelirken *baba* ve *dede* sözcükleri 80 puana isabet etmiştir. *Anne* ve *nine* duyguyu ifade eden sözcüklerken *baba* ve *dede* daha çok otorite ile bağdaştırılan sözcüklerdir. Bu durumda *anne* ve *ninenin* 100 üzerinden 100 alması; sözcüklerin sesleri ile barındırdıkları anlamın birbiriyle örtüştüğünü göstermektedir (2015: 187-188). Coşkun, şiir incelemelerinde yalnızca ünsüzlerin değerlendirilmeye alınmasının yeterli olduğunu, ünlülerin hepsinin zaten akıcı ve melodik olduğunu belirtmiştir (2015: 190). Coşkun'un geliştirdiği değerlendirme tablosunu

kullanan Nilgün Açık Önkaş'ın bu yöntemi Klasik Edebiyat (2010) ve Türk Halk şiiri (2011) ürünlerine uyguladığı iki çalışması vardır. Ayrıca bu yöntemden yola çıkarak hazırlanmış iki yüksek lisans tezi bulunmaktadır (Çer, 2010; Çulha, 2013). Şiirleri daha iyi anlamamızı ve hissetmemizi sağlayan bu tür çalışmaların sayısının artması hem edebiyat bilimi hem de dil bilimi için oldukça önemlidir.

AMAÇ VE YÖNTEM

Çalışmadaki amacımız, Behçet Necatigil'in incelediğimiz şiirlerinde ses-anlam uyumunun nasıl sağlandığını tespit etmek ve hangi tür şiirlerde ağırlıklı olarak hangi tür seslerin kullanıldığı konusunda bir çıkarımda bulunmaktır. Coşkun tarafından geliştirilen yöntem, çalışmamızda Necatigil'in üç şiirine uygulanmıştır. Bu şiirler lirik olduğunu düşündüğümüz "Yakarış"; işlediği izlek ve duygular sebebiyle hem epik hem lirik özellikler barındırdığını düşündüğümüz "Atatürk" ve günlük hayattan bir konunun işlendiği "Kovboy Filimleri" şiirleridir. Ses-anlam merkezli çalışmalarda duygusu ve izleği net bir şekilde ayırt edilebilen şiirler seçmek çalışmanın daha sağlıklı sonuçlar vermesini sağlayacaktır. Seçtiğimiz şiirlerden "Atatürk"ün hem epik hem lirik özellikler barındırabileceğini söylemiştik. Bu şiiri seçme sebebimiz bir şiirde birden fazla izleğin net bir şekilde işlenebileceğini ve şiirin bu bakış açısıyla parçalara ayrılarak ele alınabileceğini göstermektedir. Tablo 1'de Coşkun'un puanlama tablosuna yer verilmiştir.

BULGULAR

"Yakarış" Şiirinin Ses-Anlam Açısından Değerlendirilmesi

"Yakarış" (Necatigil, 2017: 88)

"Allahım, çocukluğumda olurdu her ne dersem:

Annem rüyalarım gelirdi mezarından,

Ninem Çarşamba pazarından

Haftalık erzak alırdı."

Tablo 1. Puanlama tablosu (Coşkun, 2015: 187)²

	KELİMEDEKİ SES SAYISI									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	PUANLAR									
Akıcılar (lmnry)	100	50	33.3	25	20	16.7	14.3	12.5	11.1	10
V	90	45	30	22.5	18	15	12.9	11.3	10	9
Tonlu Sızıcı (jvz)	70	35	23.3	17.5	14	11.7	10	8.8	7.8	7
Tonlu Patlayıcı (bcdg)	60	30	20	15	12	10	8.6	7.5	6.7	6
Tonsuz Sızıcı (fhşş)	15	7.5	5	3.8	3	2.5	2.1	1.9	1.7	1.5
Tonsuz Patlayıcı (çkpt)	10	5	3.3	2.5	2	1.7	1.4	1.3	1.1	1

² Tabloda ğ sesine yer vermeyen Coşkun, puanlama sırasında bu sesi, akıcı ünsüzler gibi 100 puan üzerinden değerlendirmeyi uygun görmüştür. Bunun sebebi Coşkun'un ğ'yi bir *grafem* (önündeki ünlüyü uzatma işareti) olarak kabul etmesidir (Coşkun, 2000: 253).

Tablo 2. "Yakarış" Şiirinin Birinci Bendinin Değerlendirme Tablosu³

l	l	h	m	ç	c	k	l	ğ	m	d	l	r	d	h	r	n	d	r	s	m		
25	25	3.8	25	1.4	8.6	1.4	14.3	14.3	14.3	8.6	33.3	33.3	20	7.5	50	100	15	25	3.8	25		
78.8				62.9				86.6				57.5				100	68.8				454.6/6	75.76
n	n	m	r	y	l	r	m	g	l	r	d	m	z	r	n	d	n					
33.3	33.3	33.3	20	20	20	20	20	15	25	25	15	16.7	11.7	16.7	16.7	10	16.7					
99.99				100				80				88.5				368.4/4				92.1		
n	n	m	ç	r	ş	m	b	p	z	r	n	d	n									
33.3	33.3	33.3	2	20	3	20	12	1.7	11.7	16.7	16.7	10	16.7									
99.9				57				73.5				230.4/3				76.8						
h	f	t	l	k	r	z	k	l	r	d												
3	3	2	20	2	33.3	23.3	3.3	33.3	33.3	20												
30				59.9				86.6				176.5/3				58.83						
Birinci Bendin Ortalaması:																303.49/4	75.8725					

Necatigil, küçük yaşta annesi Bedriye Hanım'ı kaybetmiştir. Babası bir yıl sonra başka bir kadınla evlenen Necatigil'in çocukluk yılları, önceleri ninesinin evinde; daha sonra ise ninesi ile üvey annesinin evi arasında gidip gelmelerle geçmiştir (Gökalp, 1992: 94). Başlığının da gösterdiği üzere bu şiir bir yakarıştır ve bir yakarış ünlemi olan 78.8 puanlı *Allahım* sözcüğü ile başlamıştır. Şiirin bu bendinde akıcıların diğer ünlülere oranı %59.375'tir. Bir şiirde akıcı ünsüz sayısının %50'den fazla olması o şiiri lirikliğe yaklaştıran bir özelliktir. *Annem, ninem, rüyalarım ve mezarından* gibi sözcükler, şiirin liriklik seviyesini hem puan hem de duygu anlamında yükselten sözcüklerdir.

Coşkun (2015: 187), *anne* ve *nine* sözcüklerini 100'er puan bulmuştur. Türkçe sözlükte *rüya* ve *düş* eş anlamlı sözcüklerinden puanı daha yüksek olan *rüyanın* kullanılması şiirin liriklik seviyesini yükselten bir tercih olmuştur (*rüya*: 100, *düş*: 58.3). Değerlendirme tablosunda en düşük değere sahip birim *haftalık* (30) sözcüğüdür. Sözcükte yer alan iki tonsuz-sızıcı (*h, f*) ile iki tonsuz-patlayıcı (*t, k*), sözcüğün melodisini düşüren aperiodyik seslerdir. Şiirin birinci bendinin duygu değeri 75.8725'tir.

"Allahım, görüyorsun, üşümüştüm,
Uzatsan da sıcak kanatlarını
Altına giriversem."

Tablo 3. "Yakarış" Şiirinin İkinci Bendinin Değerlendirme Tablosu

l	l	h	m	g	r	y	r	s	n	ş	m	ş	m							
25	25	3.8	25	10	16.7	16.7	16.7	2.5	16.7	3.8	25	3.8	25							
78.8				79.3				57.6				215.7/3				71.9				
z	t	s	n	d	s	c	k	k	n	t	l	r	n							
17.5	2.5	3.8	25	60	5	20	3.3	1.7	16.7	1.7	16.7	16.7	16.7							
48.8				60				28.3				70.2				207.3/4				51.825
l	t	n	g	r	v	r	s	m												
33.3	3.3	33.3	10	16.7	15	16.7	2.5	16.7												
69.9				77.6				144.5/2				72.25								
İkinci Bendin Ortalaması:												195.975/3	65.325							
Şiirin Genel Ortalaması:												141.1975/2	70.59							

Şiirin ikinci bendi de *Allahım* yakarışı ile başlamıştır. Bu bendin toplam puanı 65.325'tir. Bentteki akıcıların oranı %51.35 iken, aperiodyik sesler %32.42'dir. Şiirin bu bölümünde ortalamayı düşüren *sıcak* (28.3) ve

uzatsan (48.8) sözcükleri olmuştur. Şiirin genel ortalaması %70.59'dur. Şiirin puanı 100'e yaklaştıkça lirikliği de aynı oranda artmaktadır (Coşkun, 2015: 193).

³ Şiir değerlendirme tablolarının tamamı Coşkun (2015: 191)'un yönteminden yola çıkılarak hazırlanmıştır.

"Atatürk" Şiirinin Ses-Anlam Açısından Değerlendirilmesi

"Atatürk" (Necatigil, 2017: 251)

"Ben eskiden yurt deyince
Şimdi bir düş gibi gelir
O tarih ne tarihtir
Zaferler peşinde"

Tablo 4. "Atatürk" Şiirinin Birinci Bendinin Değerlendirme Tablosu

b	n	s	k	d	n	y	r	t	d	y	n	c		
30	50	3.8	2.5	15	25	33.3	33.3	3.3	15	25	25	15		
	80				46.3			69.9				80	276.2/4	69.05
ş	m	d	b	r	d	ş	g	b	g	l	r			
5	33.3	20	30	50	30	7.5	30	30	20	33.3	33.3			
		58.3		80		37.5		60			86.6		322.4/5	64.48
t	r	h	n	t	r	h	t	r						
3.3	33.3	5	100	2	20	3	2	20						
		41.6	100					47					188.6/3	62.86
z	f	r	l	r	p	ş	n	d						
14	3	20	20	20	2.5	3.8	25	15						
				77				46.3					123.3/2	61.65
Birinci Bendin Ortalaması:											258.04/4	64.51		

Necatigil, "Atatürk" şiirinde epik ve lirik duyguları bir arada işlemiştir. Şiir, ilk üç bendinde epik özellikler; son üç bendinde ise ölüm için duyulan üzüntünün dile getirilişinden dolayı lirik özellikler barındırmaktadır. Şiirin ilk bendinin ortalaması 64.51'dir. Değerlendirme tablosunda ortalaması 50'ye yaklaşan şiirler, yeterince akıcı ünsüz barındırmayan ve aperiodyik ünsüz oranının arttığı şiirlerdir. Şiirin 1. bendi de bu şekildedir. Bu bentteki akıcı ünsüz oranı %50'nin altına düşmüştür (%41.86). Aperiodyik seslerin oranı ise %30.22'dir. Şiirin bu kısmının epik olduğunu düşündüren tek şey elimizdeki yüzdeler değildir. Şiirde geçen *yurt*, *tarih*, *zafer* ses birlikleri epik duygular

barındıran sözcüklerdir. Ayrıca "Yakarış" şiirindeki lirik ifadeye 100 puanlı *rüya* sözcüğünü uygun gören Necatigil, epik özellikler taşıyan bu bentte 58.3 puanlı *düş* sözcüğünü kullanarak ses-anlam ilişkisini destekleyen bir tercihte bulunmuştur. Şiirdeki değeri 37.5'e düşen *düş* sözcüğü bentteki en düşük değere sahip birimdir.

"Sarp dağların eteğinde
Bunca ırmak
Yeşil vadilerden akarak
Dalıp gider bozkırların içine."

Tablo 5. "Atatürk" Şiirinin İkinci Bendinin Değerlendirme Tablosu

s	r	p	d	ğ	l	r	n	t	ğ	n	d				
5	33.3	3.3	12	20	20	20	20	2.5	25	25	15				
		41.6						92			67.5	201.1/3	67.03		
b	n	c	r	m	k										
20	33.3	20	33.3	33.3	3.3										
		73.3			69.9							143.2/2	71.6		
y	ş	l	v	d	l	r	d	n	k	r	k				
33.3	5	33.3	15	10	16.7	16.7	10	16.7	3.3	33.3	3.3				
		71.6						85.1			39.9	196.6/3	65.53		
d	l	p	g	d	r	b	z	k	r	l	r	n	ç	n	
20	33.3	3.3	33.3	10	33.3	8.6	10	1.4	14.3	14.3	14.3	14.3	5	50	
		56.6			76.6							77.2	55	265.4/4	66.35
İkinci Bendin Ortalaması:											270.51/4	67.62			

Bu bentte epik unsurlar *sarp dağların eteği, ırmak, yeşil vadiler, bozkır* gibi sözcüklerdir. Ülkenin coğrafi özelliklerinden yola çıkarak verilmek istenen vatan sevgisi bu sözcüklerde kendini daha net göstermektedir. Bentteki akıcı ünsüz oranı %51.11 iken tonsuz-patlayıcı oranı %22.21'dir. 2. bendin ortalaması 67.62'dir.

*“Herkes işinde gücünde
Gökyüzü, şanlı bayrak
Deniz, orman ve toprak
Yolumuzun üstünde.”*

Tablo 6. “Atatürk” Şiirinin Üçüncü Bendinin Değerlendirme Tablosu

h	r	k	s	ş	n	d	g	c	n	d			
3.8	25	2.5	3.8	5	33.3	20	15	15	25	15			
			35.1			58.3				70	163.4/3	54.46	
g	k	y	z	ş	n	l	b	y	r	k			
15	2.5	25	17.5	5	33.3	33.3	15	25	25	2.5			
			60			71.6				67.5	199.1/3	66.36	
d	n	z	r	m	n	v	t	p	r	k			
20	33.3	23.3	33.3	33.3	33.3	90	2.5	2.5	25	2.5			
		76.6			99.9	90				32.5	299/4	74.75	
y	l	m	z	n	s	t	n	d					
20	20	20	14	20	3.8	2.5	25	15					
				94				46.3			140.3/2	70.15	
											Üçüncü Bendin Ortalaması:	265.72/4	66.43
											İlk Üç Bendin Ortalaması:	198.56/3	66.18

Necatigil bu bentte de ülkenin coğrafi özellikleri üzerinden vatan sevgisini vermeye *gökyüzü, deniz, orman, toprak* sözcükleriyle devam etmiştir. Ayrıca *herkes işinde gücünde* ifadesi ülkedeki huzurun bir göstergesi olarak şiirde yer bulurken *şanlı bayrak* sıfat tamlaması bentteki epik duyguları ön plana çıkaran birim olmuştur. Bentte akıcı ünsüz oranı %42.85'e düşmüştür ve aperiodyik ünsüzlerin toplam oranı ise %30.94'ü bulmuştur. Yaptığımız değerlendirmeler sonucunda epik duygular barındığını düşündüğümüz

ilk üç bendin ortalaması 66.18 çıkmıştır. Değerin 70'in altında çıkması şiirin ilk üç bendinin epik duygular ve ifadeler barındırdığı gibi konuya uygun aperiodyik sesleri de yeterince barındırdığını göstermektedir.

*“Ben eskiden yurt deyince
Böyle düşünürdüm yurdumu,
Yurdun Atatürk olduğunu
Anladım Atatürk ölünce.”*

Tablo 7. “Atatürk” Şiirinin 4. Bendinin Değerlendirme Tablosu

b	n	s	k	d	n	y	r	t	d	y	n	c		
30	50	3.8	2.5	15	25	33.3	33.3	3.3	15	25	25	15		
	80				46.3			69.9			80		276.2/4	69.05
b	y	l	d	ş	n	r	d	m	y	r	d	m		
20	33.3	33.3	10	2.5	16.7	16.7	16.7	16.7	25	25	15	25		
		86.6						79.3			90		255.9/3	85.3
y	r	d	n	t	t	r	k	l	d	ğ	n			
25	25	15	25	2.5	2.5	25	2.5	25	15	25	25			
			90				32.5				90		212.5/3	70.83
n	l	d	m	t	t	r	k	l	n	c				
25	25	15	25	2.5	2.5	25	2.5	33.3	33.3	20				
			90				32.5			86.6			209.1/3	69.7
											Dördüncü Bendin Ortalaması:	294.88/4	73.72	

Şiir, bu bentten itibaren lirik duygulara yer vermeye başlamıştır; zira Atatürk'ün ölümüyle ilgili hisler, ilk olarak bu bentte dile getirilmiştir. *Yurdun Atatürk olduğunu, anladım Atatürk ölünce* mısraları, Necatigil'in Atatürk ile kurduğu ülkeyi birbirinden ayrı düşünmediğini göstermektedir. Bentteki akıcı ünsüz oranı %55.10 iken aperiyyodik ünsüzlerin toplamı %20.4'tür. %24.48 oranındaki periyodik-aperiyodik

ünsüzlerin de lirik duyguyu hissettirmede etkili olduğu ortadadır. Bu bendin ortalaması %73.72'dir.

*"Atatürk bu yurda
Ellerini verdi,
Büyüyen çocuklarda
Atatürk'ün elleri."*

Tablo 8. "Atatürk" Şiirinin Beşinci Bendinin Değerlendirme Tablosu

t	t	r	k	b	y	r	d			
2.5	2.5	25	2.5	60	33.3	33.3	20			
			32.5	60			86.6	179.1/3	59.7	
l	l	r	n	v	r	d				
25	25	25	25	30	33.3	20				
			100			83.3	183.3/2	91.65		
b	y	y	n	ç	c	k	l	r	d	
15	25	25	15	1.7	10	1.7	16.7	16.7	10	
			80					56.8	136.8/2	68.4
t	t	r	k	n	l	l	r			
2	2	20	2	20	33.3	33.3	33.3			
			46			99.9	145.9/2	72.95		
							Beşinci Bendin Ortalaması:		292.7/4	73.175

Önceki bentte başlayan lirik ifadeler bu bentte, *ellerini ver-, büyüyen çocuklar* eşdizimlilikleriyle devam etmiştir. Atatürk'ün yurda ellerini vermesi, Atatürk'ün ülke için yaptığı fedakârlıklar, gelecek nesiller için bıraktığı ilke ve inkılaplar, eğitimde ve sosyal hayatta yaptığı yenilik ve iyileştirmeler, halka verilen eşit hak ve özgürlükler gibi dönemin şartları göz önüne alındığında çok büyük kazanımları ifade eder. Şair *Atatürk bu yurda ellerini verdi* ifadesi ile çok büyük bir

minneti de dile getirmektedir. Öyle ki bentte yer alan *ellerini verdi* satırının duygu değeri 91.65'tir. Ayrıca bu satır bentteki liriklik oranının toplamda 73.175'e çıkmasını sağlayacak melodikliğe de sahiptir.

*"Atatürk bu yurda
Gözlerini verdi,
Gökyüzü bir üzgün mavi
Atatürk öldü öleli."*

Tablo 9. "Atatürk" Şiirinin Altıncı Bendinin Değerlendirme Tablosu

t	t	r	k	b	y	r	D			
2.5	2.5	25	2.5	60	33.3	33.3	20			
			32.5	60			86.6	179.1/3	59.7	
g	z	l	r	n	v	r	D			
12	14	20	20	20	30	33.3	20			
			86			83.3	169.3/2	84.65		
g	k	y	z	b	r	z	g	n	m	v
15	2.5	25	17.5	30	50	23.3	20	33.3	50	45
			60	80			76.6	95	311.6/4	77.9
t	t	r	k	l	d	l	l			
2.5	2.5	25	2.5	50	30	50	50			
			32.5	80			100	212.5/3	70.83	
							Altıncı Bendin Ortalaması:		293.08/4	73.27
							Son Üç Bendin Ortalaması:		220.165/3	73.38
							Şiirin Genel Ortalaması:		418.725/6	69.7875

Bu bentte lirik duygular *gözlerini ver-, üzgün mavi* eşdizimlilikleri ve *öl-* sözcüğü ile verilmiştir. Burada *Atatürk bu yurda gözlerini verdi* ifadesi düşündürücüdür. Atatürk'ün göz rengi olan mavi, şiirde de *gökyüzü* ve *üzgün mavi* ifadeleriyle dile getirilmiş ve desteklenmiştir. Ayrıca mavi, genel kabulün sonucu olarak umut duygusunu ifade eden bir renktir. Buradan Atatürk'ün yurda umut verdiğini/yurda umut olduğu düşüncesi çıkarılabilir. *Gökyüzü* şiirin 3. bendinde *şanlı bayrak* eşdizimliliği ile birlikte kullanıldıktan sonra burada *üzgün mavi* şeklinde tasvir edilmesi, Atatürk'ün ölümünün bütün yurdu yasa boğduğunu, yurdun Atatürk öldükten sonra bir daha eski hâline dönmediğini belirten bir ifade olmuştur.

Ortalaması 73.27 çıkan bu bentte *ölüm* sözcüğü madde başı hâli ile 100 puan değerindedir. Bentteki öldü (80) ve öleli (100) sözcükleri de yüksek değerlere sahip

sözcüklerdir. Bentte akıcı ünsüzlerin oranı %42.85'tir. Tonsuz-patlayıcıların oranı ise %20'dir. %22.85 oranındaki tonlu-patlayıcıların ise ortalamayı ve şiirdeki melodiyi destekleyen sesler olduğunu söylemek gerekmektedir. Şiirin son üç bendinin ortalaması 73.38'dir ve bu oran, Necatigil'in lirik duygulara şiirin son üç bendinde ağırlık verdiği düşüncemizi destekler niteliktedir. Şiirdeki 6 bendin genel ortalaması 69.7875'tir.

“Kovboy Filimleri” Şiirinin Ses-Anlam Açısından Değerlendirilmesi

“Kovboy Filimleri” (Necatigil, 2017: 44)

“Ucuz sinemalara giderim

Cebimde fazla para oldukt

Otururum koltukta.”

Tablo 10. “Kovboy Filimleri” Şiiri Birinci Bendinin Değerlendirme Tablosu

c	z	s	n	m	l	r	g	d	r	m					
30	35	3	20	20	20	20	15	15	25	25					
	65					83				80			228/3	76	
c	b	m	d	f	z	l	p	r	l	d	k	t			
15	15	25	15	5	23.3	33.3	5	50	25	15	2.5	2.5			
			70			61.6		55				45	231.6/4	57.9	
t	r	r	m	k	l	t	k	t							
2.5	25	25	25	2	20	2	2	2							
			77.5					28					105.5/2	52.75	
													Kovboy Filimleri Şiirinin Birinci Bendi:	186.65/3	62.21

Küçük meselelerin şairi Necatigil, *Kovboy Filimleri* şiirinde günlük hayattan bir konu işlemiştir. Bu şiire lirik-epik ayrımı ile yaklaşamayacağımız ortadadır. O sebeple bu şiirde ses sembolizmini şiirde oluşturulan bağlam ile o bağlam oluşturulurken kullanılan seslerin uygunluğu açısından ele almayı uygun buluyoruz. Necatigil, şiirde kovboy filmlerine olan sevgisini ve filmlerin onda uyandırdığı duyguları ele almıştır. Şiirin bu bendinde dikkat çeken ilk unsur *oldukta* sözcüğüdür. *Koltukta* sözcüğü ile uyumlu olması için “olduğunda, olduğu zaman, olunca, olursa” gibi ifadeler yerine Necatigil, *oldukta* ifadesini tercih etmiştir. Şairin *oldukta* (45) ve ona en yakın seçenek olan *olduğunda* (84) sözcüklerinden puanı daha düşük olanı seçmesi şiirde yaratılan atmosferle tercih edilen sözcüğün aynı doğrultuda olmasını sağlamıştır. Bu bentte akıcı ünsüz oranı %42.42 iken aperiodydik

ünsüzlerin oranı toplam %30.3'tür. Bendin genel ortalaması ise 62.21'dir.

“Kovboy filmlerine biterim.

Kızı hesaba katma,

Artistler yalnız erkek.

Şarkı, çalgı, gürültü,

Kavga, yumruk, tabanca;

Yaşa, vur, kır sesleri

Çın çın öter salonda.

Sahneler basitmiş, basit,

İncelik yokmuş, yok;

Kötüler ceza yer en sonda,

Adalet var, iş onda!”

Tablo 11. "Kovboy Filimleri" Şiiri İkinci Bendinin Değerlendirme Tablosu

k	v	b	y	f	l	m	l	r	n	b	t	r	m		
2.5	22.5	15	20	2.5	16.7	16.7	16.7	16.7	16.7	15	2.5	25	25		
			60						86			67.5		213.5/3	71.16
k	z	h	s	b	k	t	m								
5	35	5	5	20	3.3	3.3	33.3								
	40			30			39.9							109.9/3	36.63
r	t	s	t	l	r	y	l	n	z	r	k	k			
16.7	1.7	2.5	2.5	16.7	16.7	25	25	25	17.5	33.3	3.3	3.3			
					56.8				92.5			39.9		189.2/3	63.06
ş	r	k	ç	l	g	g	r	l	t						
5	33.3	3.3	3.3	33.3	20	15	25	25	2.5						
		41.6			56.6				67.5					165.7/3	55.23
k	v	g	y	m	r	k	t	b	n	c					
3.3	30	20	25	25	25	2.5	2.5	15	25	15					
		53.3				77.5				57.5				188.3/3	62.76
y	ş	v	r	k	r	s	s	l	r						
50	7.5	45	50	5	50	3.8	3.8	25	25						
	57.5		95		55				57.6					265.1/4	66.275
ç	n	ç	n	t	r	s	l	n	d						
5	50	5	50	5	50	3.8	25	25	15						
55		55		55				68.8						233.8/4	58.45
s	h	n	l	r	b	s	t	m	ş	b	s	t			
3	3	20	20	20	12	3	2	20	3	20	5	3.3			
				66					40			28.3		134.3/3	44.76
n	c	l	k	y	k	m	ş	y	k						
25	15	25	2.5	25	2.5	25	3.8	50	5						
			67.5				56.3		55					178.8/3	59.6
k	t	l	r	c	z	y	r	n	s	n	d				
2.5	2.5	25	25	30	35	50	50	100	5	33.3	20				
			55		65		100	100			58.3			378.3/5	75.66
d	l	t	v	r	ş	n	d								
20	33.3	3.3	45	50	15	50	30								
		56.6		95	15		80							246.6/4	61.65
Kovboy Filimleri Şiirinin İkinci Bendi:													655.235/11	59.56	

Ortalaması 59.56 olan bu bent, kovboy filmlerindeki atmosferin yaratıldığı bölümdür. Hemen her kovboy filminde görülebilecek olan karmaşa şiirde *Şarkı, çalgı, gürültü / Kavga, yumruk, tabanca / Yaşa vur kır sesleri* mısralarında verilmiştir. *Çın çın öt-* fiili yansıma kökenlidir ve Güncel Türkçe Sözlükte (E.T.: 10.12.2018) "Sürekli olarak keskin ses çıkarmak" olarak tanımlanmıştır ve bu ifade de şiirdeki kargaşa ortamını destekler niteliktedir. Bentte %43.69 oranında akıcı ünsüze karşılık %36.96 oranında aperiyyodik

ünsüz bulunmaktadır. Coşkun, "Melodili olmayan seslerin ürettikleri dalgalar, melodik ve yarı melodik olan sesler gibi düzenli olmadığı için, sürekli bu seslere maruz kalmak, insanı rahatsız eder." (2015: 185) demiştir. Bentte oluşturulan bağlam ile kullanılan seslerin birbiriyle örtüşmesi, şiirin ses-anlam uygunluğu açısından başarılı olduğu göstermektedir.

"Hak hukuk dağıtma yeri,

Kovboy filimleri."

Tablo 12. "Kovboy Filimleri" Şiiri Üçüncü Bendinin Değerlendirme Tablosu

h	k	h	k	k	d	ğ	t	m	y	r		
7.5	5	5	3.3	3.3	15	25	2.5	25	50	50		
	12.5			11.6				67.5		100		191.6/4
												47.9
k	v	b	y	f	l	m	l	r				
2.5	22.5	15	25	3	20	20	20	20				
			65					83				148/2
												74
Kovboy Filimleri Şiirinin Üçüncü Bendi:										121.9/2	60.95	
Şiirin Genel Ortalaması										173.26/3	57.75	

Şiirin bu iki mısralık son bendinde en düşük değere sahip iki sözcük hukuk (11.6) ve hak (12.5) sözcükleridir. Bu sözcüklerde yer alan *k* tonsuz-patlayıcısı ile *h* tonsuz sızıcısı buldukları satırın değerini 47.9 gibi düşük bir orana indirmişlerdir. Bendin genel ortalaması 60.95'tir. Şiirin üç bendinin toplam ortalaması ise 57.75'tir. Bu oranlar bize şiirde işlenen konu ile kullanılan seslerin birbiri ile uyumlu

olduğunu göstermektedir. Şiirin konusu olan *kovboy filmlerinin* atmosferi şiire başarı ile yansıtılmıştır.

SONUÇ

Elde edilen istatistikler sonucunda Behçet Necatigil'in "Yakarış", "Atatürk", "Kovboy Filimleri" adlı şiirlerinde bulunan ünsüzlerin yüzdeleri aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 13. "Yakarış", "Atatürk" ve "Kovboy Filimleri" Şiirlerindeki Ünsüzlerin Birbirlerine Oranları

		Yakarış	Atatürk (Epik-İlk 3 Bent)	Atatürk (Lirik-Son 3 Bent)	Atatürk (Toplam)	Kovboy Filimleri
Periyodik	Akıcı	%56.43	%45.38	%51.28	%48.178	%43.60
Periyodik/Aperiyodik V		%0.99	%1.53	%2.56	%2.02	%2.90
Periyodik/Aperiyodik Tonlu-Sızıcı		%3.96	%3.84	%2.56	%3.23	%2.90
Periyodik/Aperiyodik Tonlu-Patlayıcı		%13.86	%22.30	%22.22	%22.26	%14.53
Aperiyodik	Tonsuz-Sızıcı	%12.87	%10.76	%1.70	%6.47	%12.79
Aperiyodik	Tonsuz-Patlayıcı	%11.88	%16.15	%19.65	%17.81	%23.25

Bu tablodan hareketle en çok akıcı ünsüzün %56.43 oranıyla "Yakarış" şiirinde bulunduğu görülmektedir. "Yakarış", çocukluğa özlem konusunu ele almış lirik bir şiirdir. Aynı şiirdeki aperiyodik ünsüz oranı ise toplamda %24.75'tir. Bu oranlar, şiirdeki duygunun kullanılan seslerle desteklendiğini ortaya koyar. Ayrıca şiirin ses-anlam uygunluğu açısından başarılı bir şiir olduğunu da göstermektedir.

İşlediği izlek ve duygular sebebiyle iki kısma ayırarak değerlendirmeye aldığımız "Atatürk" şiirinin epik unsurlar barındıran ilk üç bendinin akıcı ünsüz oranı %45.38 ve aperiyodik ünsüz oranı %26.91 iken lirik olan son üç bendindeki akıcı ünsüz oranı %51.28 ve aperiyodik ünsüz oranı %21.35'tir. Bu oranlar şiirde iki ayrı kısımda iki ayrı izleğin ve duygunun işlendiği konusundaki görüşlerimizi destekler niteliktedir. Şiirin tamamında ise akıcı ünsüz oranı %48.178 ve aperiyodik ünsüz oranı ise %24.28'dir. Bu oranlar şiiri epik değere yakın göstermek için yeterli olmadığı gibi tümüyle lirik olduğunu düşünmemize engel olacak seviyede de düşüktür. Bu sebeple Necatigil'in Atatürk şiirinde hem epik hem de lirik duyguları bir arada işlediğini söylemek gerekmektedir.

Sosyal hayattan bir konunun ele alındığı "Kovboy Filimleri" şiirinde akıcı ünsüz oranı %43.60'tır.

KAYNAKÇA

- Açık Önkaş, N. (2010). Türkçe eğitiminde fonetik-semantik ilişkili şiiri öğretimi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 9 (34). 80-97.
- Açık Önkaş, N. (2011). Türk Halk şiiri örneklerinin fonetik-semantik ilişkisi ve Türkçe eğitiminde halk şiirinden yararlanma. *Turkish Studies*. 6(2). 131-142.

Şiirdeki toplam aperiyodik ünsüz oranı %36.04'tür. Şiirde her kovboy filmde görebileceğimiz kargaşa tasvirinin verildiği kısımda kullanılan sesler çoğunlukla aperiyodik seslerdir. Aperiyodik seslerin titreşimindeki dengesizliğin gürültüyü meydana getirdiği düşünülürse kargaşayı ve gürültüyü vermek için dilde kullanılan bazı göstergelerin de gürültülü seslerden oluştuğunu söyleyebiliriz. Örneğin *şarkı, çalgı, gürültü, kavga, yumruk, tabanca, yaşa, kır, çın çın öt-* sözcüklerinin her birinde en az bir tonsuz-patlayıcı ünsüz (ç, k, p, t) bulunmaktadır. İşte bu uygunluk ses sembolizminin özünü oluşturmaktadır.

Ses sembolizmi ya da ses-anlam ilişkisi, ses bilimi, anlam bilimi, psikoloji alanlarını birleştiren disiplinler arası bir konudur. Behçet Necatigil'in "Yakarış", "Atatürk" ve "Kovboy Filimleri" şiirlerinden hareketle incelediğimiz bu konunun hala aydınlatılmamış pek çok yönü bulunmaktadır. Ancak ses bilimi, anlam bilimi ve psikoloji alanlarının yapacağı ortak çalışmalar, ses-anlam ilişkisinde bizi, özellikle sözcüklerin kökeni hakkında daha ileriye götürebilecek niteliktedir. Bu çalışmanın ses bilimi, anlam bilimi, psikoloji ve şiir bilimi alanlarında çalışan araştırmacılar için faydalı olması temennisindeyiz.

- Adıyaman, C. (2010). Türkçede ses ve anlam ilişkisi üzerine bir inceleme. *III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*, Ed. İlyas Yazar, İzmir.
- Aksan, D. (2013). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akyıldız Ay, D. (2017). Ses sembolizmi ve ses-anlam uyumunun farklı bir sınıflandırma denemesi. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 57 (57). 17-27.

- Anday, M. C. (1998). *Toplu şiirleri* Cilt (II). İstanbul: Adam Yayınları.
- Andrews, W. G. (2000). *Şiirin sesi, toplumun şarkısı*. (T. Güney, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Coşkun, M. V. (2000). Türkiye ve Özbek Türkçelerinde "ğ". *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*. Sayı: 9. 251-260.
- Coşkun, M. V. (2015). *Türkçenin ses bilgisi* (Gözden geçirilmiş 1. basım). İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Çebi, H. (1987). *Bütün yönleriyle Necip Fazıl Kısakürek'in şiiri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Çer, E. (2010). *Şiirde fonetik – semantik ilişkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Çulha, B. (2013). *İlköğretim 6,7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan şiirlerin fonetik-semantik ilişki çerçevesinde incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Dilçin, C. (1991). Fuzulî'nin bir gazelinin şerhi ve yapısal yönden incelenmesi. *Türkoloji. D.S. IX*.
- Durmuş, M. (2006). Sesbirim-anlambirim arasındaki ilişkiler düzeyi ve Melih Cevdet Anday'ın şiirlerinde sesbirimsel yinelemeler. *Hürriyet Gösteri*, 278. 76-80.
- Ergenç, İ. (1987). Fonolojik istatistik yoluyla karşılaştırmalı bir üslup araştırması (Karl Bühler - Grimin Kardeşler). *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*. 31 (1-2). 147-178.
- Gökalkp, G. (1992). *Behçet Necatigil'in şiirlerinde aile*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güncel Türkçe Sözlük (Erişim Tarihi: 10.12.2018). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts.
- Güz, N. (1987). Şiirsel işlev ve yapısal çözümleme. *Dilbilim*. VII. 83-99.
- İmer, K., Kocaman, A., Özsoy, A. S. (2011). *Dilbilim sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Jakobson, R. (1960). *Closing statement: linguistic and poetics; style in language*. Cambridge Massachusetts: MIT Press.
- Kaplan, M. (1946). *Tevfik Fikret ve şiiri*. İstanbul: Türkiye Yayınevi.
- Karaağaç, G. (2018). *Dil bilimi terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kawahara, S., Shinohara, K., Grady, J. (2015). I conic inferences about personality: From sounds and shapes. *Iconicity: east meets west*. S. 14, ss. 57-70. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Köhler, W. (1929/1947). *Gestalt psychology*. New York: Liveright.
- Mandelbaum, D. G. (1949). *Edward Sapir selected writings in language, culture, and personality*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.
- Necatigil, B. (2017). *Şiirler-bütün yapıları*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Öztürk F. (2016). *Ebuz-Ziyâ Tevfik: Nef'i*, İstanbul: DBY Yayınları.
- Platon (2015). *Kratylos*. (F. Akderin, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Porzig, W. (2018). *Dil denen mucize*. (Ü. Vural, Çev.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ramachandran, V. S., Hubbard, E. M. (2001). Synaesthesia - a window into perception, thought and language. *Journal of consciousness studies*. 8 (12). 3-34.
- Saraç, Y. (2007). *Klâsik Edebiyat Bilgisi-Belâgat*. İstanbul: Gökkuşbu Yayınevi.
- Saussure, F. de (1998). *Genel dilbilim dersleri*. (B. Vardar, Çev.). İstanbul: Multilingual.
- Selen, N. (1970). Fonolojik istatistik. *A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 26 (1-2). 39-80.
- Yavuz, H. (2008). *Edebiyat ve sanat üzerine yazılar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.